

REGERINGSKANSLIET

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör sökas också från andra källor.

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Israel 2011

ALLMÄNT

Denna rapport behandlar situationen för de mänskliga rättigheterna i staten Israel inom 1967 års gränser och det ockuperade syrisk Golanområdet. Israeliska myndigheters respekt för de mänskliga rättigheterna på de palestinska områdena (Västbanken, Gaza och östra Jerusalem) behandlas i rapporten Mänskliga rättigheter på de ockuperade palestinska områdena 2011.

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna och trendanalys

Israel har ett demokratiskt styrelseskick och är uppbyggt enligt rättsstatliga principer. Landet befinner sig i undantagstillstånd sedan 1948, vilket ger regeringen vissa befogenheter att fatta beslut utan att följa sedvanlig rättspraxis. Dödsstraffet är avskaffat i fredstid och rätten till liv och kroppslig integritet respekteras i allt väsentligt, men uppgifter förekommer om kränkningar av förbudet mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling. Frihetsberövande utan rättegång sker i form av så kallat administrativt förvar. Antalet personer som hålls i administrativt förvar minskade kraftigt under perioden 2008–2010, men har ökat med omkring 50 procent under 2011. Endast ett fåtal av de anmälningar som görs om brott som begås av israeliska myndigheter eller civila mot palestinier på de ockuperade områdena leder till utredning och dom.

Yttrande-, press- och informationsfriheten, inklusive på internet, garanteras i lag och har starkt stöd hos allmänheten. Medieklimatet är livligt och internet-användandet utbrett. Mötes- och föreningsfriheten respekteras i stor utsträckning, även om människorättsorganisationer under 2011 uttryckt oro över försök att inskränka utrymmet för det civila samhället genom lag-

stiftning. Religionsfriheten är fastslagen i Israels självständighetsförklaring, men den ortodoxa judendomen intar i praktiken en särställning.

Levnadsstandarden i Israel är hög, men inkomstklyftorna är stora. Under 2011 ägde stora demonstrationer rum i flera städer mot höga levnadsomkostnader och för större social och ekonomisk rättvisa. De socioekonomiska förhållandena är generellt sämre för den arabiska minoriteten. Diskriminering i arbetslivet förekommer i viss utsträckning av den arabiska minoriteten, liksom vad det gäller tillgång till hälso- och sjukvård och utbildning. Kvinnor är underrepresenterade i det offentliga livet. Medvetenheten om barnets rättigheter ökar. Homo-, bi- och transsexuella personers rättigheter har stärkts och i de större städerna råder generellt öppenhet mot hbt-personer. Problem med att hantera en snabbt växande inströmning av icke-judiska asylsökande har fortsatt växa under 2011.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Israel har ratificerat följande centrala konventioner:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, med reservation för artikel 23. Israel har inte anslutit sig till något av de fakultativa protokollen. Israel inkom med sin tredje periodiska rapport till FN:s kommitté för mänskliga rättigheter den 25 juli 2008.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*. Israel har inte anslutit sig till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt. Israel inkom med sin tredje periodiska rapport till kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter den 20 januari 2009.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)* med reservation för artikel 22. Israel inkom med de fjortonde, femtonde och sextonde periodiska rapporterna till kommittén för avskaffande av alla former av rasdiskriminering den 25 oktober 2010.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot

kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* med reservation för artikel 7 (b) och artikel 16. Israel har inte anslutit sig till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt. Israel inkom med sin femte periodiska rapport den 6 maj 2009.

- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* med reservationer för artiklarna 20 och 30. Israel har inte anslutit sig till det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr. Israel inkom med sin fjärde periodiska rapport den 2 november 2006.

- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* och de tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter och handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Israel inkom med de andra, tredje och fjärde periodiska rapporterna till kommittén för barnets rättigheter den 11 juni 2010 och sin första periodiska rapport under det tillhörande protokollet om barn i väpnade konflikter den 18 mars 2008.

Israel har ratificerat 1951 års flyktingkonvention, *Convention Relating to the Status of Refugees*, med reservation för artiklarna 8 och 12 och det tillhörande protokollet från 1967.

Israel undertecknade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* i mars 2007 och uppger att förberedelserna inför ratifikation av konventionen håller på att avslutas. Israel har inte anslutit sig till konventionens fakultativa protokoll. Israel har inte tillträtt konventionen mot påtvingade försvinnanden (CED), men har erkänt dess betydelse och meddelat att man utreder konsekvenserna av ett tillträde. Respekten för mänskliga rättigheter i Israel granskades i FN:s råd för mänskliga rättigheter i december 2008 inom ramen för den så kallade allmänna granskningen (*Universal Periodic Review, UPR*). Slutsatserna och rekommendationerna antogs av rådet i mars 2009. Israel genomförde inte något samråd med det civila samhället inför granskningen, men planerar att göra det inför nästa granskning, som äger rum i början av 2013. Israel genomför regelmässigt samråd med det civila samhället inför rapportering till FN:s konventionskommittéer.

Israel har inte ratificerat Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen med motiveringen att dess statuter skulle kunna användas som ett politiskt instrument mot Israel.

FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter besökte Israel och de palestinska områdena i februari 2011. I samband med besöket uttryckte hon oro över konsekvenserna av den fortsatta ockupationen för skyddet av de mänskliga rättigheterna i Israel och på de palestinska områdena. FN:s chef för humanitära frågor Valerie Amos besökte Israel och de palestinska områdena i maj och FN:s specialrapportör för yttrandefrihet i december 2011. En rapport med rekommendationer från specialrapportörens besök kommer att presenteras för FN:s råd för mänskliga rättigheter i juni 2012. FN:s specialrapportör för bostadsfrågor förväntas besöka Israel i januari–februari 2012. Israel har tagit emot förfrågningar om besök från specialrapportörerna för tortyr, utomrättsliga, summariska och godtyckliga avrättningar, rasism, utbildning och våld mot kvinnor.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Israeliska medborgares rätt till liv och kroppslig integritet respekteras i stor utsträckning. Genom utsträckning av lagars och förordningars giltighet till bosättare på ockuperat område har bosättare samma rättigheter som israeliska medborgare i Israel. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uppmanade vid sin senaste granskning 2010 Israel att säkerställa att rättigheterna i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter tillämpas fullt ut såväl i Israel som på de områden som ockuperas av Israel.

Tortyr är förbjudet i lag efter beslut av Israels högsta domstol 1999. Israel har ratificerat konventionen mot tortyr. Det förekommer dock uppgifter från människorättsorganisationer som Human Rights Watch, Amnesty International, B'Tselem, HaMoked och PCATI (Public Committee Against Torture in Israel) om kränkningar av förbudet mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling i samband med förhör av palestinier och, i mindre utsträckning, judiska israeler av den israeliska säkerhetstjänsten.

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uttryckte vid sin senaste granskning oro över att endast ett fåtal anmälningar om kränkningar av förbudet mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling och

oproportionerlig användning av våld har lett till utredning och dom. Enligt information från människorättsorganisationer ledde ingen av de närmare 650 anmälningar mot tjänstemän vid den israeliska säkerhetstjänsten som gjordes till Justitieministeriet under perioden 2001–2010 till brottsutredning. Såväl FN:s kommitté mot tortyr som FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har uppmanat Israel att genomföra grundliga och oberoende utredningar av alla anmälningar.

FN:s kommitté mot tortyr upprepade i samband med sin senaste granskning 2009 sin tidigare rekommendation till Israel att ta avstånd från argument om ”nödvändigt försvar” som motivering för tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling. Kommittén kritiserade även en ändring i lagen om straffrättsligt förfarande, som undantar misstänkta för säkerhetsrelaterade brott från lagens krav på att alla förhör ska videodokumenteras. Lagändringen är fortfarande i kraft, trots att Israel i samband med granskningen meddelade att den skulle upphöra att gälla i december 2010.

Den funktion inom säkerhetstjänsten som ansvarar för utredning av anmälningar om tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling i samband med förhör överfördes 2010 till justitieministeriet. Flera människorättsorganisationer är fortsatt kritiska mot att en tjänsteman med bakgrund inom säkerhetstjänsten ansvarar för utredningen av anmälningar riktade mot säkerhetstjänsten.

Det principiella förbudet mot att utvisa människor till länder där de riskerar att utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling (*non-refoulement*) har erkänts av Israels högsta domstol. Lagen om förhindrande av infiltration från 1954 ger dock försvarsministern rätt att fatta beslut om avvisning av personer som reser in i Israel illegalt innan deras asylskäl utretts. En intern föreskrift för Israels väpnade styrkor ger vissa högre befäl rätt att, efter samråd med egyptiska myndigheter, besluta om avvisning till Egypten av personer som passerat gränsen mellan Egypten och Israel illegalt. FN:s kommitté mot tortyr noterar att Israel i varje enskilt fall är skyldigt att förvissa sig om att den person som avvisas inte kommer att utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling, även om ett formellt återtagandeavtal och diplomatiska garantier från den mottagande staten finns på plats.

4. Dödsstraff

Dödsstraff avskaffades 1954 för brott i fredstid, men finns kvar för vissa brott under krig. Två personer har avrättats sedan statens tillkomst.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Frihetsberövande utan rättegång förekommer, främst i form av så kallat administrativt förvar, som har stöd i flera lagrum. En person kan placeras i administrativt förvar i upp till sex månader, men förvarsperioden kan förlängas ett obegränsat antal gånger. Omprövning av förvarsbeslutet måste ske var tredje månad. Enligt statistik från organisationen B’Tselem uppgick antalet personer i administrativt förvar i december 2011 till 307, varav en var under 18 år. Det är en ökning med omkring 50 procent jämfört med 2010, efter att antalet personer i administrativt förvar tidigare minskat kraftigt under perioden 2008–2010. En övervägande majoritet av de personer som hålls i administrativt förvar är palestinier.

Lagen om olagliga stridande från 2002 gör det möjligt att tillämpa administrativt förvar på obegränsad tid för icke-israeliska medborgare som bedöms ha deltagit direkt eller indirekt i fientlig aktivitet riktad mot Israel, eller tillhör en organisation som anses bedriva sådan verksamhet. Förvarsbeslutet måste omprövas var sjätte månad. Människorättsorganisationer uppskattar att lagen har använts i ett femtiotal fall sedan den tillkom, under senare år framför allt mot palestinier.

FN:s kommitté mot tortyr har uttryckt oro över att administrativt förvar används för att hålla personer frihetsberövade under orimligt långa perioder utan rättegång. Såväl FN:s kommitté mot tortyr som FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har uppmanat Israel att se över sin lagstiftning, avstå från bruket av administrativt förvar, i synnerhet för minderåriga, och säkerställa att alla frihetsberövanden sker i enlighet med internationell rätt.

De lagliga möjligheterna att hålla personer i förvar utan rättslig prövning (häktning) är begränsade och inskränker sig till 24 timmar.

Enligt israelisk lag har häktade och fängslade rätt till förhållanden som inte skadar deras hälsa eller värdighet. Förhållandena i israeliska fängelser har kritiserats av såväl människorättsorganisationer som Israels högsta domstol, bland annat med hänvisning till överbeläggning och trångboddhet, dålig luft,

generande kroppsvisitationer och begränsad möjlighet att ta emot besök och att kommunicera med nära anhöriga.

Ingen förändring har skett av restriktionerna för den israeliske kärnforskaren Mordechai Vanunus att resa ut ur Israel eller ha kontakt med utlänningar och journalister.

Möjligheten att resa in i och ut ur Israel via Ben Gurion-flygplatsen är begränsad för palestinier och utländska medborgare av palestinskt ursprung.

Lagen om medborgarskap och inresa i Israel från 2003 innebär inskränkningar av rätten till familjeåterförening för israeliska medborgare som är gifta med personer som bor på de palestinska områdena, eftersom dessa inte kan få permanent uppehållstillstånd i Israel. Lagen har kritiserats av människorättsorganisationer och av FN:s kommitté för mänskliga rättigheter, som vid sin senaste granskning 2010 uppmanade Israel att dra tillbaka lagen och se över sin politik för att förenkla familjeåterförening.

Den allmänna värnplikten i Israel är tre år för män och två år för kvinnor. Gifta kvinnor behöver inte göra värnplikt. Majoriteten av Israels arabiska befolkning är undantagen obligatorisk militärtjänstgöring.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Israel har ett demokratiskt styrelseskick och är uppbyggt enligt rättsstatliga principer. För judiska medborgare i Israel och bosättare på ockuperat område respekteras i stor utsträckning personlig frihet och rättssäkerhet. Detsamma gäller i princip minoritetsgrupper som är bosatta i Israel och det ockuperade syriska Golanområdet. Enligt människorättsorganisationer som Adalah och ACRI (Association for Civil Rights in Israel) finns en tendens att domstolar i vissa fall dömer icke-judiska medborgare till strängare straff än judiska medborgare för jämförbara brott.

Rättsväsendet är självständigt i förhållande till den verkställande och lagstiftande makten. Rättssystemet består av sekulära och religiösa domstolar. De religiösa domstolarna behandlar frågor inom familjerätten. Det sekulära domstolssystemet består av civila och militära domstolar. Högsta domstolen är högsta instans för alla domstolar. Domare i högsta domstolen tillsätts av presidenten efter att ha nominerats av en kommitté som består av tre domare

från högsta domstolen, två ministrar, två parlamentsledamöter och två representanter för Israels advokatsamfund.

Israel befinner sig sedan 1948 i permanent undantagstillstånd, vilket ger regeringen befogenheter att i vissa fall fatta beslut utan att följa sedvanlig rättspraxis. Högsta domstolen fattade 2004 beslut om att regeringen inom sex månader skulle inkomma med nya lagar och förordningar som ersatte undantagslagstiftningen. Det har ännu inte skett. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter upprepade vid sin senaste granskning 2010 sin oro över att översynen inte var klar och uppmanade Israel att så snart som möjligt avsluta den.

Kvinnor har samma tillgång till rättsväsendet som män. Straffbarhetsåldern för barn är tolv år.

Det finns sedan 1971 en statlig ombudsmannafunktion, som innehas av den israeliske riksrevisorn. Ombudsmannafunktionen granskar enskildas anmälningar mot de statliga myndigheter och institutioner som faller inom riksrevisorns behörighet.

7. Straffrihet

Endast ett fåtal av de anmälningar som görs om brott som israeliska myndigheter eller civila begår mot palestinier på de ockuperade områdena leder till utredning och dom. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uttryckte i samband med sin senaste granskning oro över att anklagelser som riktas mot medlemmar av de israeliska väpnade styrkorna utreds av militärpolisen, som organisatoriskt är underordnad chefen för de väpnade styrkornas generalstab. Kommittén uppmanade Israel att säkerställa att alla anklagelser om övergrepp från polis, säkerhetstjänst eller väpnade styrkor utreds omgående och grundligt av en oberoende myndighet.

Israeliska domstolar har inte befogenhet att döma över internationella brott begångna i utlandet. Israel motsätter sig generellt så kallad universell jurisdiktion med motiveringen att den kan användas som ett politiskt verktyg mot Israel.

8. Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på Internet

Yttrande- och tryckfriheten garanteras i lag och har starkt stöd bland den israeliska allmänheten. Medieklimatet är livligt och det finns ett stort antal tryckta och elektroniska medier som är oberoende av statsmakten. Medier är i princip underkastade militär censur av information som bedöms hota statens säkerhet. I praktiken kringgås censuren genom att information läcks till utländska medier som sedan citeras i israeliska medier.

Lagen om informationsfrihet ger israeliska medborgare rätt till insyn i offentliga myndigheters verksamhet och att begära ut information från myndigheterna. Undantag görs i lagen för sekretessbelagd information.

Under de senaste åren har ökad konkurrens mellan israeliska internet-leverantörer lett till sänkta priser och användningen av internet ökar. Enligt Internationella teleunionen (ITU) använde 67 procent av Israels befolkning internet år 2010. Den övervägande majoriteten av internetanvändarna har tillgång till internet i hemmet. De israeler som använder internet tillbringar mer tid uppkopplade än i de flesta andra länder. En undersökning av internet-användningen i Israel under maj 2010 visade att en genomsnittlig israelisk internetanvändare över 15 år tillbringade drygt 38 timmar uppkopplad, att jämföra med drygt 28 timmar för motsvarande användare i Sverige. Internet beräknas vara den främsta nyhetskällan för ungefär 26 procent av de som använder internet.

Internetfriheten respekteras som regel, även om samma censurregler gäller för internet som för andra medier och staten har rätt att i säkerhetssyfte efterfråga information från internetleverantörer. Filtrering av internet har diskuterats, främst på initiativ av religiösa grupper för att förhindra spridning av pornografi och våld, men inte lett till någon lagstiftning.

9. Mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfriheten respekteras i allt väsentligt. Människorättsorganisationer har dock uttryckt oro över vad man uppfattar som en gradvis urholkning av utrymmet för det civila samhället, bland annat genom lagförslag som motiveras av säkerhetshänsyn. Under 2011 har Israels parlament behandlat flera lagförslag om begränsningar för icke-statliga organisationer att ta emot utländsk statlig finansiering. Ett lagförslag som har väckt skarp kritik antogs i februari 2011. Flera av de skrivningar som kritiserades hårdast i det

ursprungliga förslaget finns inte med i den version som slutligen antogs och den huvudsakliga skillnaden mot den redan existerade lagstiftningen rör skärpta rapporteringskrav. Ett nytt och utvidgat lagförslag som inkorporerar delar av det ursprungliga förslaget lades dock fram i november 2011.

Andra kontroversiella lagar som antagits under 2011 är den så kallade Nakbalagen och lagen om förhindrande av skada för Israel genom bojkott. Nakbalagen gör det bland annat möjligt att dra in statligt stöd till israeliska organisationer och institutioner som inte erkänner definitionen av Israel som en judisk och demokratisk stat. Lagen om förhindrande av skada för Israel genom bojkott förbjuder israeliska medborgare och organisationer att offentligt förespråka och i vissa fall delta i bojkott av israeliska företag eller institutioner. Lagarna har kritiserats av människorättsorganisationer för att inskränka yttrande- och föreningsfriheten.

Inskränkningar i föreningsfriheten gäller för judiska extremistorganisationer, som till exempel Kach och Kahane Chai, som är förbjudna som politiska partier.

10. Religions- och övertygelsefrihet

Israels självständighetsförklaring slår fast att religionsfrihet ska råda i landet. Israel har ingen statsreligion. I praktiken spelar dock den judiska ortodoxa lagen *Halacha* en viktig roll i israelisk lagstiftning och det offentliga livet. Den ortodoxa judendomen intar en särställning, bland annat genom att det ortodoxa chefsrabbinatet finansieras av staten och har vissa statliga uppdrag. Högsta domstolen har slagit fast att konverteringar till judendomen som utförs av icke-ortodoxa rabbiner är giltiga. I praktiken erkänns dock inte dessa av det ortodoxa chefsrabbinatet, vilket bland annat gör det omöjligt för personer som har konverterats av icke-ortodoxa rabbiner att gifta sig i Israel.

Eftersom familjerätten anför trots de religiösa samfundens kan det i realiteten vara svårt att stå utanför dessa. En av flera konsekvenser är att borgerlig vigsel inte tillåts i Israel. Borgerliga äktenskap ingångna utomlands erkänns dock. Det har inte heller varit möjligt för en judisk person att i Israel ingå äktenskap med en muslim eller kristen. Genom ett utlåtande av högsta domstolen har vissa möjligheter öppnats för sådana vigslar, om den icke-judiska parten är medborgare i ett annat land och vigseln äger rum på detta lands ambassad eller konsulat. FN:s specialrapportör för tros- och religionsfrihet rekommenderade i sin rapport efter besök i Israel 2008 att borgerlig vigsel bör tillåtas.

11. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Israel är en parlamentarisk demokrati. Val till parlamentet sker vart fjärde år, senast i februari 2009. Flerpartisystem råder och politiska partier som får mer än 1,5 procent av rösterna ges plats i parlamentet. Det finns en aktiv politisk opposition. Den enskilde har möjlighet att delta i det offentliga livet, rösta och väljas i allmänna val.

Presidenten är landets statschef. Presidentposten är i allt väsentligt ceremoniell. Presidenten väljs av parlamentet för sju år och kan inte väljas om för en andra mandatperiod. Det senaste presidentvalet ägde rum 2007.

Israel saknar en skriven författning. Ett antal så kallade grundläggande lagar fastställer friheter och rättigheter som i andra länder regleras i författningen. Vissa rättigheter är också angivna i Israels självständighetsförklaring från 1948. Israelisk lagstiftning slår vakt om domstolsväsendets oberoende.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

12. Rätten till arbete och relaterade frågor

Israel har ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta centrala konventioner på området mänskliga rättigheter. Lagen om likvärdiga arbetsmöjligheter förbjuder diskriminering på grund av kön, föräldraskap, familjesituation, sexuell läggning, etnicitet, ursprungsland, religiös eller politisk åskådning, partitillhörighet och ålder. Lagstiftning finns också om jämlika löner. Israeliska medborgare kan ansluta sig till fackföreningar.

Den öppna arbetslösheten uppgick under tredje kvartalet 2011 till 5,6 procent. Siffrorna speglar endast antalet arbetssökande. Antalet sysselsatta är fortsatt lågt på grund av att en stor del av de ultraortodoxa judiska männen inte arbetar utan bedriver religiösa studier och många arabiska och religiösa judiska kvinnor står utanför arbetsmarknaden. Omkring 40 procent av israeler mellan 15 och 64 år arbetar inte.

Diskriminering i arbetslivet förekommer i viss utsträckning av den arabiska minoriteten. Arbetslösheten är i genomsnitt omkring två procent högre för arabiska män än för judiska män och omkring fyra procent högre för arabiska kvinnor än för judiska kvinnor. Den arabiska befolkningens genomsnittslön

och representation i offentlig sektor är generellt lägre än den judiska. Den arabiska befolkningsgruppen har ofta problem att få anställning i funktioner med anknytning till Israels nationella säkerhet. En anledning till särbehandlingen är att de israeliska araberna, med undantag för druserna, inte omfattas av obligatorisk värnplikt. FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har uttryckt oro för denna diskriminering.

Situationen för gästarbetare, som 2010 uppgick till omkring tio procent av den totala arbetskraften i Israel, är i viss mån oklar. Israeliska myndigheter uppskattar att 250 000 av totalt 300 000 gästarbetare uppehåller sig illegalt i Israel. Tvångsarbete är förbjudet enligt lag. Det förekommer dock att gästarbetare, som är beroende av sina arbetsgivare för att få och behålla sina uppehålls- och arbetstillstånd, lever och arbetar under svåra, ibland tvångsmässiga förhållanden.

13. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Majoriteten av den israeliska befolkningen har relativt god tillgång till hälso- och sjukvård. Statens utgifter för hälso- och sjukvård uppgår enligt statistik från Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) till omkring fyra procent av landets bruttonationalprodukt (BNP). De relativt låga siffrorna i jämförelse med OECD-genomsnittet förklaras delvis av den stora andelen unga i den israeliska befolkningen.

FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har uttryckt oro för att den arabiska befolkningsgruppen diskrimineras vad gäller tillgång till hälso- och sjukvård, eftersom denna service ofta är sämre i arabiska samhällen än i judiska. Andra befolkningskategorier som har sämre tillgång till sjukvård är låginkomsttagare, gästarbetare, frihetsberövade och asylsökande.

14. Rätten till utbildning

Israel håller en relativt god standard på utbildningsområdet. Skolplikt gäller till 15 år och den statliga undervisningen är kostnadsfri. Pojkar och flickor har samma rätt till utbildning. Statens utgifter för utbildning uppgår enligt statistik från OECD till omkring fyra procent av BNP.

Statliga sekulära och religiösa judiska skolor står under utbildningsministeriets kontroll och följer en fastlagd läroplan. Arabiska skolor följer liknande läroplaner. Många ultraortodoxa skolor undervisar dock endast i begränsad

utsträckning i sekulära ämnen och fokuserar istället på religiösa studier. På grund av detta har elever från ultraortodoxa skolor begränsade möjligheter att studera vidare. Studieresultaten för elever i de arabiska skolorna är omkring 17 procent sämre än för elever i de statliga judiska skolorna. Nästan hälften av de israeliska grundskoleeleverna går i arabiska eller ultraortodoxa skolor.

Israel tillhör de OECD-länder som uppvisar störst skillnader i studieresultat mellan hög- och lågpresterande elever. Enligt OECD:s PISA-studie från 2009 har Israel samtidigt bland de svagaste studieresultaten i såväl den högsta som den lägsta tjugondelen av eleverna.

15. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Levnadsstandarden i Israel är relativt hög och jämförbar med levnadsstandarden i många EU-länder. Israel placerar sig 2011 på plats 17 av totalt 187 länder i FN:s utvecklingsprogramms (UNDP) index över mänsklig utveckling. Samtidigt tillhör Israel de OECD-länder som har störst inkomstklyftor. För en stor del av den judiska befolkningsgruppen råder låg arbetslöshet och låg fattigdomsnivå. För den arabiska befolkningsgruppen och de ultraortodoxa judarna är andelen sysselsatta lägre och fattigdomen större. Enligt uppgifter från den israeliska statistikmyndigheten uppgår antalet fattiga inom den arabiska befolkningsgruppen till 52 procent och bland de ultraortodoxa till 55 procent. Enligt statistik från OECD lever 20 procent av Israels befolkning under fattigdomsstrecket. Andelen barn som lever i fattigdom är 29 procent.

Under sommaren och hösten 2011 ägde stora demonstrationer rum i en rad israeliska städer mot höga levnadsomkostnader och för större social och ekonomisk rättvisa. Som ett svar på demonstranternas krav tillsatte den israeliska regeringen en kommitté, som i slutet av 2011 presenterade sina rekommendationer. Den så kallade Trajtenbergkommitténs reformförslag har sedan dess behandlats i parlamentet.

Israel placerar sig 2011 på plats 36 av totalt 182 länder i organisationen Transparency Internationals korruptionsindex.

En person som inte har fullgjort militärtjänstgöring riskerar att särbehandlas negativt när det gäller sociala förmåner, möjligheter till anställning inom vissa sektorer, möjligheter till högre studier och till stipendier och bostadslån.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

16. Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Israel har ratificerat konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor med reservationer för artiklarna 7 (b) och 16. Israel har en hög andel välutbildade kvinnor och ingen könsdiskriminering återfinns i den sekulära lagstiftningen.

De finns inga rättsliga hinder för kvinnligt deltagande i det politiska livet, men kvinnor, i synnerhet från minoritetsgrupper, är i praktiken underrepresenterade. Efter den senaste regeringsombildningen 2011 är 24 av 120 ledamöter och tre av 29 ministrar kvinnor.

Under 2011 har krav från vissa ultraortodoxa kretsar på könssegregering inom försvarsmakten, kollektivtrafiken och andra områden lett till debatt om kvinnors deltagande. Det förekommer att kvinnor trakasseras av ultraortodoxa män som inte accepterar deras klädsel eller uppträdande. Representanter för den israeliska regeringen har tagit tydligt avstånd från såväl trakasserier som ofrivillig könssegregering.

Jämställdhet på arbetsmarknaden är lagstadgad. 56 procent av judiska israeliska kvinnor är aktiva på arbetsmarknaden, jämfört med 19 procent av kvinnorna inom den arabiska befolkningsgruppen. Kvinnors löner utgör omkring 80 procent av mäns löner för lika arbete.

Delar av familjerätten faller under de religiösa samfundens jurisdiktion. De religiösa lagarna innebär ibland diskriminering av kvinnor, till exempel vid skilsmässa. En judisk kvinna kan enligt religiös lag inte ta ut skilsmässa utan sin makes godkännande. Utan giltig skilsmässa kan hon inte gifta om sig och de eventuella barn hon får räknas som utomäktenskapliga, vilket innebär social stigmatisering i religiösa kretsar. Kvinnor inom andra religiösa samfund möter liknande problem. Frågor rörande underhåll och vårdnadstvister kan avgöras i sekulära domstolar. FN:s kommitté för avskaffande av alla former av diskriminering mot kvinnor har upprepade gånger uppmanat Israel att säkerställa att kvinnor inte diskrimineras i familjerättsliga sammanhang.

Abort är tillåtet under vissa förutsättningar, men måste godkännas av en kommitté bestående av tre medlemmar, varav två läkare och en socialarbetare. Majoriteten av de sökande beviljas abort.

Under 2010 mördades 18 kvinnor av nära anhöriga. Det förekommer uppgifter om så kallade hedersmord. Det finns statligt finansierade härbärgen för kvinnor som fallit offer för våld i hemmet. I praktiken kan det dock vara svårt för religiösa kvinnor att lämna sina hem, eftersom det kan påverka deras möjligheter att göra anspråk på hemmet eller vårdnaden om eventuella barn vid förhandling om skilsmässa i en religiös domstol.

Israel har ratificerat FN:s konvention om gränsöverskridande organiserad brottslighet och tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn. Handel med kvinnor för tvångsarbete och prostitution utgör ett växande problem. Offer för människohandel beviljas företräde i rätten, men det gäller endast kvinnliga offer för människohandel för sexuella ändamål. Straffsatsen för människohandel är fängelse i upp till 16–20 år. Det finns statligt finansierade härbärgen för kvinnor som fallit offer för människohandel. Skadestånd kan täckas av staten, om den dömda inte kan betala.

Varken prostitution eller köp av sexuella tjänster är förbjudet i lag, men ny lagstiftning som straffbelägger sexköp är under utarbetande. Omkring 15 000 personer uppskattas vara prostituerade i Israel.

17. Barnets rättigheter

Israel har ratificerat konventionen om barnets rättigheter och de två tillhörande protokollen. Medvetenheten om barnets rättigheter ökar i Israel. Framför allt har uppmärksamheten kring barnmisshandel ökat. Lagstiftningen har utvecklats till att omfatta våld i hemmet samt rättigheter för enföräldersfamiljer.

Enligt organisationen Elem ökar prostitutionen bland minderåriga i Israel och går längre ner i åldrarna. Tillförlitlig statistik saknas, men människorättsorganisationer uppskattar att omkring 5 000 barn kan vara utsatta. Det saknas statliga institutioner för rehabilitering av minderåriga som utsatts för prostitution. Människorättsorganisationer har framfört kritik om att fall av barnprostitution inte utreds tillräckligt.

Barn till utländska gästarbetare får inte automatiskt uppehållstillstånd i Israel och många lever illegalt i landet. Under hösten 2010 tillkännagav Israels regering att 1 200 barn till utländska gästarbetare som inte uppfyllde kriterier för uppehållstillstånd skulle deporteras. Omfattande kritik ledde till att genomförandet av beslutet sköts på framtiden. I början av 2011 meddelade inrikesministern att deporteringarna skulle inledas efter skolårets slut i juni 2011. Vid slutet av 2011 har de ännu inte inletts. Amnestier för minderåriga som lever illegalt i Israel har förekommit tidigare.

Enligt israelisk lag är en person myndig vid 18 års ålder. I oktober 2011 höjdes myndighetsåldern i de områden som Israel ockuperar från 15 till 18. Människorättsorganisationer riktar fortsatt kritik mot att den militära rätten inte ger minderåriga tillräckligt skydd. Enligt statistik från B'Tselem hölls 132 minderåriga i israeliskt förvar i december 2011. FN:s kommitté för barnets rättigheter uttryckte i samband med sin granskning 2010 oro över uppgifter om att minderåriga anklagats för säkerhetsrelaterade brott, utsatts för omild behandling och hållits i administrativt förvar under längre perioder. Det förekommer att ensamkommande flyktingbarn sätts i förvar.

Minimiålder för rekrytering till de väpnade styrkorna är 18 år. Det är möjligt att anmäla sig som frivillig från 17 års ålder.

18. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Israel har ratificerat konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering med reservation för artikel 22. Den största minoriteten i Israel utgörs av de omkring 20 procent av befolkningen som är araber. De socio-ekonomiska förhållandena är generellt sämre för den arabiska befolkningen än för den judiska.

FN:s kommitté för avskaffandet av alla former av rasdiskriminering har kritiserat Israel för att inte ha inkorporerat ett förbud mot rasdiskriminering i sin grundläggande lag om mänsklig värdighet och frihet. Kommittén har uttryckt djup oro över vad man uppfattat som "separata sektorer" för landets judiska respektive arabiska befolkningar.

Efter oroligheter i de arabiskdominerade områdena år 2000 tillsattes en kommitté för att utreda händelserna. Den så kallade Or-kommissionens rapport presenterades 2003 och är ett av de mest omfattande arbeten som gjorts för

att kartlägga situationen för de israeliska araberna. En av slutsatserna var att den arabiska gruppen varit eftersatt i många år. Rapporten pekade specifikt på diskriminering när det gäller budgettilldelning till utbildnings- och hälso-sektorerna och sämre möjligheter att arrendera mark och få anställning inom offentlig förvaltning.

Icke-judiska medborgare har inte rätt att arrendera mark på samma villkor som judiska medborgare. 93 procent av marken i Israel förvaltas eller ägs av staten genom Israels markmyndighet (ILA) och kan inte köpas utan endast arrenderas. Under ILA sorterar Judiska nationella fonden (JNF), som kontrollerar drygt en tiondel av den statsägda marken och vars stadgar förbjuder upplåtelse eller uthyrning av mark till icke-judar. En lag från 2009 om reform av ILA innebär att 80 000 hektar statligt ägd mark kan säljas ut till privata köpare. Människorättsorganisationer har kritiserat lagen, som innebär att mark som exproprierats från palestinska ägare nu kan säljas av staten. Organisationen Adalah menar att statlig mark som inte används för det syfte den exproprierats för istället borde återgå till den ursprunglige ägaren.

I södra Israel finns ett antal arabiska beduinbyar som inte har juridisk status som bosättningsorter. Konflikten gäller rätten till mark, där beduinerna, som bott i Negevöknen i århundraden, anser att marken tillhör dem. Eftersom byarna definieras som olagliga enligt israelisk lag får beduinerna inte del av kommunal service och de saknar tillgång till vatten, elektricitet, sjukvård och skolor. I byn Al Araqib har israeliska myndigheter vid flera tillfällen under 2011 rivit beduinernas bostäder för att tvinga dem att flytta till samhällen som har juridisk status som bosättningsorter. Även i andra byar som saknar juridisk status har bostäder rivits. Ungefär hälften av Israels 160 000 beduiner bor i byar som saknar juridisk status som bosättningsort.

Eftersom majoriteten av Israels arabiska minoritet är undantagen obligatorisk militärtjänstgöring riskerar den att särbehandlas negativt när det gäller sociala förmåner, möjligheter till anställning inom vissa sektorer av offentlig sektor, möjligheter till högre studier och till stipendier och bostadslån som är knutna till militärtjänstgöringen.

Ansedda *Israel Democracy Institute* publicerar ett Democracy Index, vars resultat i november 2010 visade att 53 procent av de tillfrågade judiska israelerna anser att Israel har rätt att uppmuntra de israeliska araberna att lämna landet. 51 procent stödjer i princip lika rättigheter för judar och araber. 70 procent motsätter sig att arabiska partier eller ministrar ingår i regeringen. Ungefär två

tredjedelar anser att nära släktingar till israeliska araber inte ska tillåtas att flytta till Israel för familjeåterförening. 55 procent anser att mer resurser bör tilldelas den judiska befolkningsgruppen än den arabiska.

19. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Högsta domstolen har slagit fast att homosexuella personer har samma rättigheter som heterosexuella vad gäller invandring, arbetsrättsliga förmåner och arv. Homosexuella par har samma rätt som heterosexuella par att adoptera barn. Homosexuella kvinnor har rätt till insemination.

Diskriminering på grund av sexuell läggning är förbjudet i arbetslivet och i försvarsmakten. I de större städerna, i synnerhet Tel Aviv, råder stor öppenhet mot homo-, bi- och transsexuella (hbt) personer. Pride-festivaler äger rum över hela landet. Inom de mer religiösa grupperna i det israeliska samhället är homosexualitet inte allmänt accepterat.

Eftersom borgerlig vigsel inte förekommer i Israel finns inte möjligheten att ingå registrerat partnerskap. Partnerskap som ingåtts utomlands erkänns dock, på samma sätt som borgerliga äktenskap som ingåtts utomlands. Sambor av samma kön har samma rättigheter som heterosexuella par.

I juli 2009 attackerades en samlingslokal för homosexuella ungdomar i Tel Aviv. Två personer sköts till döds och 13 skadades. Trots ett massivt polisuppbåd kunde gärningsmannen inte gripas och brottet är fortfarande ouppklarat.

Det finns organisationer för ortodoxa judiska hbt-personer. I augusti 2010 lanserades *Qadita.net*, en nättidning som drivs av två israeliska araber och behandlar homosexualitet och andra för vissa befolkningsgrupper tabubelagda ämnen. *Qadita.net* publicerar texter av manliga och kvinnliga arabiska homosexuella.

20. Flyktingars rättigheter

Israel har ratificerat flyktingkonventionen med reservationer för artiklarna 8 och 12.

Ett ökande antal icke-judiska asylsökande, enligt FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) omkring 1 000 personer i månaden, söker sig till Israel. Majoriteten av dessa är afrikaner som uppger sig komma från Eritrea och Sudan. UNHCR

uppskattar att antalet asylsökande i Israel uppgår till omkring 34 000 personer. Israeliska myndigheter menar att majoriteten av dessa är arbetskraftsinvandrare, medan UNHCR och israeliska människorättsorganisationer menar att många av dem kan ha giltiga asylskäl.

Utsikterna för att icke-judiska personer ska beviljas asyl i Israel är små. Israel erbjuder inte permanenta lösningar för konventionsflyktingar utan söker tredjelandslösningar. Mekanismer för flyktingmottagande saknas och det förekommer att personer nekas inresa vid gränsen utan att deras asylskäl utreds. De som inte avvisas förs till ett förvar i södra Israel, men frigges som regel efter ett par månader. Det finns ingen utlänningslag. Praxis för asylutredningar, som sköts av immigrations- och befolkningsmyndigheten under inrikesministeriet, är inte offentlig. Asylsökande får ett kollektivt tillfälligt skydd mot deportering och förses med tillfälliga viseringar som kan förlängas. Asylsökande omfattas inte av det statliga sociala skyddsnätet, utan är hänvisade till frivillig- och välgörenhetsorganisationer för uppehälle, mat och sjukvård.

I november 2010 kungjorde inrikesministeriet att de asylsökandes tillfälliga viseringar inte innebär arbetstillstånd. Asylsökande har inte heller tidigare haft rätt att arbeta i Israel, men i praktiken har israeliska myndigheter sett mellan fingrarna med att många anställts av privata arbetsgivare. Som en konsekvens av tillkännagivandet har arbetsgivare börjat säga upp asylsökande. I slutet av 2011 tillkännagav Tel Avivs stad att man avser genomföra kontroller av arbetstillstånd hos anställda i de företag som staden samarbetar med.

Ett förslag till ändring i lagen om förebyggande av infiltration godkändes av parlamentet vid årsskiftet 2011–2012. Lagändringen innebär att personer, inklusive minderåriga, som reser in i Israel illegalt kan hållas i förvar i upp till tre år utan rättegång. Även personer eller organisationer som hjälper illegala invandrare riskerar straff. Lagändringen har kritiserats av människorättsorganisationer i Israel.

I november 2010 beslöt Israels regering att bygga ett nytt förvar med kapacitet att härbärgera 10 000 så kallade illegala immigranter i södra Israel. Ett 220 kilometer långt staket har börjat byggas längs gränsen mot Egypten, bland annat för att stoppa den växande vågen av personer som passerar gränsen illegalt.

Det snabbt ökande antalet asylsökande har lett till växande främlingsfientlighet bland den israeliska befolkningen, särskilt i områden där många invandrare lever. De asylsökande beskylls för att inte respektera lokala sedvänjor och traditioner och för att ge upphov till växande kriminalitet.

Efter Israels tillbakadragande från södra Libanon år 2000 tog Israel emot nära 6 000 libanesiska medborgare som haft samröre med milisen Södra Libanons armé (SLA). Av dessa har drygt hälften återvänt, delvis med finansiellt stöd från israeliska myndigheter. De kvarvarande får regelbundet sina uppehållstillstånd förlängda och har rätt att arbeta och få sociala förmåner.

21. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Israel skrev under FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning då den öppnades för undertecknande i mars 2007. Lagen om lika villkor för personer med funktionsnedsättning slår fast rätten att vara en integrerad del av samhället. Personer med funktionsnedsättning har rätt till statliga inkomstbidrag samt hyres- och transportbidrag och omfattas av lagen om lika anställningsmöjligheter. Alla offentliga lokaler ska anpassas för personer med funktionsnedsättning.

Enligt uppgifter från justitieministeriets kommitté för lika rättigheter för personer med funktionsnedsättning är sysselsättningsnivån drygt 50 procent för personer med lindrigare funktionsnedsättning och drygt 30 procent för personer med mer omfattande funktionsnedsättning. Den israeliska försäkringslagstiftningen ändrades 2009 för att ge personer med funktionsnedsättning möjlighet att kombinera arbetsinkomst och inkomstbidrag, istället för att inkomstbidraget som tidigare skulle falla bort vid arbetsinkomst.

Under hösten 2010 ägde demonstrationer rum mot att bidragsnivåerna förblivit oförändrade sedan flera år, samtidigt som levnadskostnaderna ökat. Demonstranterna krävde en gradvis bidragshöjning under en femårsperiod i syfte att bidragen skulle uppgå till minst den lagstadgade minimilönen.

ÖVRIGT

22. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns ett livligt civilt samhälle i Israel och ett stort antal organisationer är verksamma inom området mänskliga rättigheter. Till de mest ansedda hör

Peace Now, B'Tselem (Israeliska informationscentret för mänskliga rättigheter i de ockuperade områdena), ACRI (Föreningen för medborgerliga rättigheter i Israel), HaMoked (Centret för individens försvar), PCATI (Kommittén mot tortyr i Israel), Adalah (Det rättsliga centret för den arabiska minoritetens rättigheter i Israel), Sikkuy (Föreningen för främjande av medborgerliga rättigheter i Israel), Physicians for Human Rights-Israel, Kav LaOved (Heta linjen för arbetskraftsinvandrare), Rabbiner för mänskliga rättigheter och Adva Center.

23. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Sverige stödjer israeliska organisationers arbete för mänskliga rättigheter på de ockuperade palestinska områdena genom det så kallade Sekretariatet för mänskliga rättigheter i östra Jerusalem, som etablerats av Sverige, Danmark, Schweiz och Österrike. EU-delegationen i Tel Aviv har ett program för mänskliga rättigheter med en budget på omkring åtta miljoner euro per år. Dessa medel går framför allt till projekt som rör relationerna mellan israeler och palestinier samt för att förbättra situationen för den arabiska minoriteten i Israel.